

Передмова

Цій книзі дійсно пасує кава з цигаркою. Читати неспішно, думати про своє, згадувати. Спокійні історії, розказані буденним голосом. Будні війни, на яку світ заплющив очі, про яку не хотів знати. Так, ніби голова у піску врятувала хоч одного страуса.

Будні війни, у якій Україна воювала зі зв'язаними руками. Читаючи ці сторінки з позиції сьогодення, після того, що ми побачили у Бучі і Маріуполі, хочеться запитати: ну що, допомогла вам ваша толерантність? Допомогло замирення зла, яке у принципі не мало опції миру у прошивці? Як там поживає глибока стурбованість? Як там справи в ОБСЄ, яке з такою ретельністю, так скрупульозно рахувало наші «виходи» і бігало з лазерною лінійкою, заміряючи діаметр наших снарядів? Щоб, не дай Боже, українці не завдали душевного болю «опоненту», щоб випадково не огризнулися у відповідь.

Війна, у якій максимально цинічний ворог до останнього прикидався овечкою, дозволяючи собі сміятися світові в очі і заявляти, що «їх там нет». А світ у відповідь розводив руками – ну нет так нет. Війна, у якій росіяни дійсно ховалися за спинами наших жінок і дітей, маскували свої вогневі точки у садочках і лікарнях, глумилися у своїй безкарності, будучи впевненими, що їм усе зійде з рук. Яку таку силу вони відчували за собою, чому були настільки впевнені у власній вседозволеності?

І як же так вийшло, що найбільшу армію світу у донецьких і мелітопольських степах нагнула, витріпала і висушила взагалі не армія у сучасному розумінні, а вчорашні менеджери і сантехніки, водії та пекарі. Чим далі ми відходимо від того страшного чотирнадцятого, тим менше віримо самі собі: як могло статися, як ми взагалі встояли, яким дивом і Божим промислом?

Олексій Петров у цій спокійній, стриманій книзі розповідає як. Розповідає так, що ти бачиш перед собою їх усіх, чоловіків і хлопців,

жінок і дівчат, які не поспали ніч, прокрутилися, покурили до світанку, а потім зробили один із найважливіших кроків у своєму житті і житті нашої країни. Бачиш пробудження у кожному з них тієї сили, яка може дрімати з покоління в покоління, але завжди прокидається у потрібний час. Чи може нам хочеться вірити, що «завжди»...

Історії Олексія — це хроніка злагодження не лише у воєнному сенсі, але також у життєвому і філософському, у значенні пошуку себе і життя у мирі з собою. І час, і сюжет, і події у цій книзі то плинуть лінійно, то закручуються вихором, так, що ти гризеш пальці, читаючи, а тоді викидають нас на новий рівень розвитку, на нове плато. Щойно ми призвичаїлися до одних умов, до однієї обстановки, хай і дискомфортної, як нас виштовхують у щось нове, і ти тільки задаєшся питанням — от що це зараз було?

Війна, це була війна.

Я раджу «Каву» всім – і нам живим, які зараз мають війну у реальному житті, і тим ненародженим іще, які обов'язково народяться у мирній і вільній Україні і вчитимуть цю війну у підручниках історії. І оскільки деякі речі ніколи не змінюються, я маю певний скепсис щодо майбутніх підручників. Я підозрюю, що якраз головного там і не буде, воно витече, як пісок крізь пальці, разом із датами, іменами і «контурними картами кампаній».

Тому якщо ви захочете пригадати, як воно було, якщо захочете навчити і попередити своїх дітей і онуків, то знайдіть на полиці місце для цієї книги. Повірте, вона того варта. Вона лишає по собі трошки гіркуватий присмак, але дуже добре бадьорить, тонізує і дозволяє правильно будувати пріоритети.

А я, зі свого боку, дякую авторові за нагоду попрацювати над перекладом. Для мене це велика честь і велика відповідальність. А також свідчення незворотності деяких процесів у нашому суспільстві та нашого з вами зростання і зрілості. Так, ми будемо писати і читати про свою війну українською, бо це мова нашого дому, нашої сили і нашої перемоги.

*З повагою,
Тамара Горіха Зерня.*

*Пам'яті тих, хто віддав своє життя,
захищаючи Україну
від російської воєнної агресії*

ПРОЛОГ

Грудень 2014 року. Зона АТО. Сектор «Б»

Свинцеві низькі хмари щільним покровом затягнули тоскне зимове небо. Їх шарпав пронизливий вітер, і вони знехотя сунули у бік Донецька. Здавалося, ось-ось — і громаддя фіолетово-синіх хмар зачепиться за верхівки дерев і зламає їх, як соломинки. З такою погодою ми вже забули, яке воно сонце. Геть дурна думка, що так тепер буде постійно і що ця суцільна сіра завіса висітиме завжди, виринала усе частіше.

Затертий від війни і часу УАЗ-452, який у народі за форму кузова називають «буханкою», з останніх сил ревів двигуном і перелякано метляв прифронтовими дорогами, поскрипуючи на кожній ямі, як старий дід. За брудними вікнами салону, вбого завішаними затертими шторами, пролітали селища Донеччини. Криві паркани без хазяйської руки вмить постаріли на десятиліття. Покинуті будинки, що світили порожніми вибитими вікнами, байдуже споглядали на дорогу. Багато місцевих, не чекаючи, доки на їхні подвір'я почнуть прилітати смертельні «подарунки», ще навесні втекли куди очі дивляться. Але раз-по-раз тяжкий погляд, кинутий з-під лоба, пронизував тонкий метал нашого авто невидимою кумулятивною стрілою людської ненависті. За версією російської пропаганди, для основної маси місцевих жителів ми були карателями, фашистами і ще бозна-ким.

У салоні «буханки» сиділи два сержанти. Сивий веселун і живчик Білий поправляв на плечах бронжилет і щось невдоволено пирхав під ніс. Кого там стосувалися усі добірні епітети, через гуркіт двигуна не було чути. Біля нього, упершись ногою об ящик з патронами, сидів похмурий велетень Марчелло. Мовчки дивився у заляпане маленьке вікно і нервово тарабанив пальцями об цівку автомата, міцно стискаючи зброю колінами. Машину постійно підкидало на безкінечних вирвах, і воронована сталь так і мітила сержанту у колінну чашечку. Джек, невисокий худорлявий солдат, займав водійське місце. На кожній ямі він відчайдушно матюкався, поминаючи непарламентськими виразами усіх підряд. Довбаних росіян і місцевих сепарів, через яких довелося йти на війну. Лису гуму коліс, якість пального і розмолочену війною дорогу, яка зовсім скоро, після весняної кваші, остаточно розпрощається із залишками асфальтового панцира. Я вже трохи вивчив його натуру і тому не особливо дослухався до цього монологу. Побурчить і перестане. Тим більше, Джек хлопець не злий і зараз випускав емоції, скоріше, просто так, від нудьги. А, мало не забув. На пасажирському сидінні, вчепившись рукою за поручень, сидів я. Типовий солдат, тобто старшина ЗСУ, одягнений десь так само, як і решта хлопців у автомобілі. Нового зразка, але вже трохи потріпана камуфляжна куртка, утеплені штани, на ногах чорні берці — подарунок волонтерів, і плетена шапочка, яка за потреби перетворювалася на балаклаву. На куртку накинутий новенький бронжилет. На дірявій клітчастій ковдрі, якою ми закрили капот УАЗика, лежав мій кевларовий шолом. Доводилося притримувати його рукою, щоб на черговій ямі він не протаранив салон або ще гірше — лобове скло. На колінах прилаштувався АКМС¹, а на стегні у кобурі теліпався пістолет. Але нехай, про себе рідного розкажу трохи пізніше. Зараз ми прямуємо в один із батальйонів 93 механізованої бригади. Мета — отримати обладнання зв'язку.

На узбіччі з'явився кривий дорожній вказівник — Тоненьке. За кілька кілометрів від цього маленького селища, про яке до війни мало хто знав, був Донецький аеропорт, який став філіалом

¹ АКМС — автомат Калашнікова модернізований. Прийнятий на озброєння 1959 року. Калібр 7,62 мм.

пекла на землі. Ось уже більше як пів року в його розбомблених терміналах жменька українських вояків — вчорашніх менеджерів, юристів, слюсарів — день і ніч билася із дикою ордою з Росії, щедро розбавленою місцевими люмпенами.

Повільно, як шхуна на океанських хвилях, перевалюючись бортами з однієї колії на другу і стогнучи двигуном на всі голоси, УАЗ під'їхав до імпровізованого шлагбаума. Дачний кооператив притулився на західній околиці маленького селища. Десь тут, в одному з низеньких будинків, заселилися зв'язківці. Машина зупинилася зі скрипом зношених колодок.

На ящику від снарядів нудився боєць і колупав землю підошвою забрьоханих кирзових черевиків. Автомат із перемотаним рудим джгутом прикладом лежав у нього на колінах. Біля КПП, захищений від цікавих очей маскувальною сіткою, у капонірі дрімав «мішка»¹.

— Привіт! Як проїхати до зв'язківців? — Джек опустив вікно.

Солдат у затертому до дірок бронежилеті відірвався від свого меланхолійного заняття, підвівся з ящика і поправив чорний шолом на голові. Кинувши байдужим оком на нашу бруднющу машину, змахнув рукою кудись у бік дачних будиночків, які десь там вдалині скромно визирали з-за дерев.

— Та хрін їх знає, десь на другій вулиці.

— Подякував, друже!

Хлопець зіщулився від пронизливого вітру, схилив голову до рації «Моторола», яка висіла на лівій стороні грудей, і натиснув кнопку на корпусі:

— Артек... Балці!

Ми не рушили з місця. Помах його руки можна було сприймати як завгодно, а захопити кулю в спину від нервового солдата не дуже хотілося.

— Артек... Балці!

Рація мовчала

— Ну що, ми поїхали? — Джек совався від нетерпіння на скрипучому сидінні.

Вартовий буркнув нам, розвертаючись у півоберта:

— Чекайте! — і знову до рації. — Артек... Відповідай Балці!

¹ «Мішка» — сленгова назва танка Т-64.

Рація характерно писнула і тоном чергового по вокзалу дзвінкий жіночий голос відповів:

— Балка, Артек на зв'язку!

— Тут хлопці приїхали до зв'язківців. Пускати?

— Зараз, — на кілька секунд запанувала тиша. — Балка, я Ворон! — цього разу ефір ожив невдоволеним чоловічим баритоном. — Що за хлопці, звідки?!

Вартовий повернувся до нас із питанням в очах. Я нахилився до Джека і через його голову крикнув у вікно:

— Тридцять сьомий батальйон. Зв'язківці.

Боець продублював отриману інформацію у динамік. За секунду той же чоловічий голос, який належав якомусь Ворону, дав дозвіл на в'їзд. Крива колода, що виконувала роль шлагбаума, нашвидкоруч перефарбована у кольори міліцейського жезлу, поповзла вгору, звільняючи нам проїзд.

Джек підняв вікно, пробурмотів «ідіоти» і зі скрипом включив передачу.

Сперечатися з водієм не хотілося. Черговий на КПП робив те, що мав. Тим більше тут, за кілька кілометрів від окупованого Донецька, шанс прийняти у гості ворожу ДРГ, тобто диверсійно-розвідувальну групу, був надзвичайно високим.

Ми хвилин п'ять петляли дачними провулками і не без пригод знайшли потрібний будинок. Ще півтора року тому тут було таке звичне кожному із наших аграріїв життя, повсякденні турботи: обрізати дерева, підв'язати виноград, зібрати яблука. Рипіли гойдалки, лунав дитячий гамір і сміх. Сусіди спирались на паркани і зі смаком обговорювали тактику і стратегію боротьби з жуком, а ввечері ходили одне до одного на шашлики під сто грамів домашньої настоянки. Але це було тоді. У минулому житті. Зараз настали інші часи. Садки хаотично переорані вирвами від мін і снарядів. Стовбури дерев і стіни будинків дробяче посікло уламками, а у провулках з безпечного боку, щоб не дістала ворожа артилерія, злякано тулилася до будівель техника.

На ганку потрібного будинку, поважно розкинувшись у продавленому кріслі, палив молодий сержант. Із цигаркою на губі він час від часу тицяв у екран планшета, примруживши око. Хлопець

підвів голову на звук машини, кинув на «буханку» побіжний погляд і знову повернувся до свого заняття.

— Начальник зв'язку тут живе? — запитав я, відчинивши дверцята.

— А ви хто такі? — хлопець зсунув на потилицю плетену чорну шапку.

— Ми з 37-го батю. Обладнання треба у вас забрати.

— О! Нарешті! Ми чекаємо на вас, чуваки, — несподівано радісно вигукнув боець і звівся на ноги, закривши чохол планшета. — Ховайте у провулок ваш драндулет і заходьте до хати. Сепари можуть у будь-яку секунду захерачити. У них уже кілька днів військовий енурез.

Хлопець пальнув недопалком у бік імпровізованої урни, під яку переробили гільзу від «Рапіри»¹, і попрямував до залізних вхідних дверей, на поверхні яких смерть не раз розписалася уламками. Зв'язківці обрали собі акуратний двоповерховий будинок з червоної цегли. Кілька тісних кімнат, вилягали шпалери з квіточками на стінах, кривий морський пейзаж у простенькій рамці та мінімум меблів. Війна додала свої штрихи до інтер'єру. У вузькому коридорі складені ящики з боєприпасами. У стіну вбито кілька іржавих гвіздків, на яких висять три РПГ-26².

Віконні отвори від снарядів закривали ящики, які зазвичай щільно трамбували землею, камінням та будівельним сміттям. У невеликому приміщенні ліворуч від входу на старезному дивані, обшивка якого давно втратила початковий колір, хтось спав під бушлатом і ледве чутно хропів уві сні.

— Михайлович, до нас гості! — хлопчина, який нас зустрів, підійшов до сходів на другий поверх і закричав кудись нагору. — Пацани з тридцять сьомого батю нарешті приїхали.

— Блін, іду! — вже за кілька секунд відповів чийсь роздратований голос і вже тихіше буркнув: — Та що за день сьогодні такий дебільний?!

Шаркаючи підошвами гумових капців, з другого поверху спустився худорлявий капітан. Без жодного слова, сонно мружачись від яскравого світла, він попрямував повз нас на кухню. Від

¹ «Рапіра» — стоміліметрова протитанкова гармата МТ-12.

² РПГ-26 — одна з модифікацій ручного протитанкового гранатомета.

офіцера несло стійким штином перегару. Я не схвалюю дружбу з алкоголем у зоні бойових дій, і відповідна гримаса промайнула на моєму обличчі. Михайлович підійшов до пластикового столу і зазирнув до новенького електрочайника. Він примружився, вирішуючи, чи достатньо там води, потім клацнув кришкою і натиснув кнопку на ручці. Чайник затишно зашумів.

— Не дивись так на мене, — повернувшись упівоберта, замість вітання незадоволеним голосом сказав капітан, розриваючи брудними пальцями кавовий стікер, — цілу ніч колупався з раціями на коробочках, хай він сказиться цей кам'яний вік.

Він на мить замовк, висипав вміст пакетика у надщерблену керамічну кружку з емблемою київського футбольного клубу і продовжив свій монолог:

— Вранці до хлопців в ДАП пішли три мотолиги¹, і з однією зник зв'язок. Я думав все, пиздець пацанам! Мало не здурів, — схвильовано говорив він. — Дякувати Богу, це просто рація здохла. Та хрін з нею, головне, всі живі повернулися.

Чайник з характерним звуком клацнув, натякаючи на те, що свою роботу він виконав. Офіцер налив окріп у горнятко, розмішав разовою ложкою коричневу рідину, що парувала, обернувся і вступився у мене:

— Так що сам розумієш... Випив сто грам, щоб дах зовсім нахрін не знесло.

Тільки зараз я зауважив, що хлопець до смерті втомлений. Овальне лице запало, очі червоні від безсоння, на всі боки стирчать пасма давно не митого чорного волосся. За рахунок чого він іще стояв на ногах, ходив, реагував, було незрозуміло. У виснаженому погляді сірих очей — суцільна порожнеча. У будь-яку секунду капітан міг впасти від перевтоми. Про перегар я вже не згадував.

— А чого ти приїхав? А, так, пам'ятаю, — офіцер поправив армійський бушлат на плечах, — зараз усе вирішимо. До речі, каву будете? А то я зі сну не запропонував. Скажете потім, що скупий якийсь! — втомлена посмішка ледь підсвітила його виснажене лице.

¹ «Мотолига» — сленгова назва МТЛБ (багатоцільовий транспортер легкий броньований).

Ми не встигли відповісти. На вулиці пролунав характерний свист; звук усе наростав і за секунду уже вивертав душу.

Десь зовсім поруч голосно жახнула міна калібром 120 міліметрів, і у кімнаті перелякано задзвеніли залишки вибитих вікон.

— О! Починається! Прокинулися, бляді! — крізь зуби проричав капітан. Відкинув ногою старенький половик і розчახнув квадратний люк льоху. — Стрибайте сюди, хлопці, почекаємо, доки ці падлюки утихомиряться.

На столі парувало вже нікому не потрібне горнятко з кавою...

* * *

Любий читачу, на цих сторінках я хочу розповісти тобі про війну, яка несподівано увірвалася у наше життя, змінила його раз і назавжди. У подіях, які розплавленим залізом пройшлися нашими долями, є одна особливість, яку досі важко прийняти. Трагедію, жах і смерть у наш дім приніс так званий братський народ, як десятиліттями називали себе росіяни.

Практично всі події та дійові особи моєї оповіді цілком реальні. Ну, може, додав трохи барв до опису неба і лісу — все ж таки це книга, а не витяг із журналу бойових дій. А в усьому іншому перед вами чиста правда. Із кошмарними снами, молитвами на дні окопу і сльозами на могилі загиблого друга.

Тож, мене звати Кіт, — тобто це мій позивний. Чому саме так? А Бог його знає. Просто коли ти раптом опинився в армії, тобі краще самому обрати своє власне друге ім'я. Бо інакше хтось інший висунеться з армійським гумором, товстим, як твоя нога, і вигадася тобі псевдонім. І ти з ним тут будеш жити, їсти, пити, спати, воювати і помирати, якщо не пощастить. А приліпити можуть усе, що завгодно, це ж вояки! У них фантазія кувалася в окремих кабінетах. Ну і, звісно, ніде правди діти, я люблю котів, цих хвостатих падлюк, за їхню самостійність і незалежний характер. Що б ви не говорили чи не вимагали, кіт уважно вас вислухає, але зробить по-своєму. Інший алгоритм дій заблоковано на генетичному рівні.

Перепрошую, відволікся. Книга все-таки про війну. Коротше, мій позивний Кіт.

Мені пішов п'ятий десяток років. Вищий середнього зросту, чорне з сивиною волосся, сіро-зелені очі. Такий собі звичайний (за якимось там середньостатистичним рахунком) український чоловік. Дружина, донька. Невеликий пивний животик і жменя вудок у комірчині. Все, як у всіх, нічого видатного чи ексклюзивного. Жив собі у своє задоволення, доки доля не заклала такий віраж, що досі у вухах дзвенить.

Г л а в а 1

ВІЙСЬККОМАТ

*Виявляється, сні, в яких мене вдруге забирали
в армію, були віщими.*

1–2 березня 2014 року, Мелітополь. Страшні дні

Для мене все почалося 1 березня 2014 року. Четвертий місяць у країні вирували, можна сказати, розплавленою вулканічною лавою вибухали події, які отримали свій початок на київському Майдані. Мирні плакати у руках студентів з вимогою до президента підписати угоду з Євросоюзом зрештою вилилися у свинцеві кулі. Маленькі шматочки металу монотонно, зі смертельною байдужістю вкладали тіла беззбройних людей на асфальт Інститутської. Збивали хлопців без жодного шансу підвестися, повернутися додому, знову побачити теплі погляди своїх рідних і близьких. Кулі з автоматів і гвинтівок, випущені з відстані у дві сотні метрів, проходили крізь бляшані та фанерні щити мітингувальників, як ніж крізь масло. Снайпери на дахах стріляли на вибір, це було смертельне сафарі у центрі Києва.

«Ціль — ростова фігура. Відстань двісті метрів».

Через сучасну оптику з такої відстані видно родимки на переляканому обличчі. Можна роздивитися колір очей. Побачити, як тремтять вуста. Видно шрами, здобуті у бійках за прихильність найкрасивішої дівчинки у класі. Снайпер ліг з гвинтівкою на каремат і зазирнув у приціл. Беззбройний хлопчина, по суті ще дитина, зігнувшись перебіг Інститутську і у відчаї кинувся на землю,